

právny obzor

TEORETICKÝ ČASOPIS PRE OTÁZKY ŠTÁTU A PRÁVA

2

Z OBSAHU

ROČNÍK 100 | 2017

Vývoj právnej úpravy vedúci k integrácii regulácie finančného sprostredkovania a finančného poradenstva

Aktívna legitímácia verejného ochrancu práv v judikatúre Ústavného súdu SR

Kúpne zmluvy uzatvárané on-line a kúpa digitálneho obsahu – úvahy o novej regulácii

ÚŠaP

Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied, Bratislava – vydavateľ

 Wolters Kluwer – tlač a distribúcia

právny obzor

TEORETICKÝ ČASOPIS PRE OTÁZKY ŠTÁTU A PRÁVA. VYDÁVA ÚSTAV ŠTÁTU A PRÁVA SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED

THEORETICAL REVIEW FOR ISSUES OF STATE AND LAW. PUBLISHED BY THE INSTITUTE OF STATE AND LAW OF THE SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES

REVUE THEORIQUE CONSACREE AUX QUESTIONS DE L'ÉTAT ET DU DROIT. PUBLIEE PAR L'INSTITUT DE L'ÉTAT ET DU DROIT DE L'ACADEMIE SLOVAQUE DES SCIENCES

THEORETISCHE ZEITSCHRIFT FÜR DIE FRAGEN ÜBER DEN STAAT UND RECHT. HERAUSGEGEBEN VON INSTITUT FÜR STAAT UND RECHTS DER SLOWAKISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN

Hlavná redaktorka | Editor-in-Chief:
prof. JUDr. Oľga Ovečková, DrSc.

Výkonná redaktorka | Executive Editor:
JUDr. Tatiana Weissová

Redakčná rada | Editorial Board:
JUDr. Eduard Bárány, DrSc.
JUDr. Jan Bárta, CSc. (Praha)
Prof. JUDr. Alexander Brösl, CSc.
Doc. JUDr. Kristián Csach, PhD. LL.M.
Prof. JUDr. Karel Eliáš, Dr. (Praha)
JUDr. Ludmila Gajdošíková, CSc.
Doc. Dr. Ivan Halász, PhD. (Budapešť)
Doc. JUDr. Katarína Kalesná, CSc.
Prof. JUDr. Jozef Klimko, DrSc.
Doc. JUDr. Peter Kresák, CSc.
JUDr. Peter Kukliš, CSc.
Prof. dr. hab. Krzysztof Skotnicki (Łódź)
Mgr. Adrián Tokár, LL.M., PhD. (Brusel)
Doc. JUDr. Jozef Vozár, CSc.

Obsah

Články

- Slezáková, A.: Vývoj právnej úpravy vedúci k integrácii regulácie finančného sprostredkovania a finančného poradenstva 99
- Števeček, M. – Kötrecová, A.: Ako poznať dobrú právnú úpravu alebo od zabezpečovacích opatrení k analytickej právnej epistemológii 115
- Kanzelsberger, J.: Aktívna legitímácia verejného ochrancu práv v judikatúre Ústavného súdu SR 131
- Jurčová, M. – Novotná, M. – Adamová, Z. – Dobrovodský, R.: Kúpne zmluvy uzatvárané on-line a kúpa digitálneho obsahu – úvahy o novej regulácii 143

Právo a spotrebiteľ

- Maslák, M.: Kolektívne žaloby v spotrebiteľských veciach – terra incognita v Slovenskej republike? Kolektívne žaloby a podmienky konania – 1. časť 162

Sto rokov Právneho obzoru

- Ovečková, O.: Právnická jednota na Slovensku – pokračovateľka a zveľaďovateľka Právneho obzoru 183

Z vedeckého života

- Vozár, J.: 25 rokov od začatia činnosti Ústavného súdu ČSFR 188
- Kučerová, D. – Lukáčiková, P. – Martišková, M.: Jesenná škola práva 2016 (správa z podujatia) 190

Recenzie a anotácie

- Bejček, J.: Smluvní svoboda a ochrana slabšieho obchodníka (O. Ovečková) 193
- Zborník z vedeckej konferencie: „Právna úprava správneho trestania“ (K. Tóthová) 197
- Colotka, P. – Káčer, M. – Berdisová, L.: Právna filozofia dvadsiateho storočia (A. Brösl) 200

Právo a spotrebiteľ

Kolektívne žaloby v spotrebiteľských veciach – terra incognita v Slovenskej republike? Kolektívne žaloby a podmienky konania – 1. časť¹

M a s l á k, M.*

MASLÁK, M.: Kolektívne žaloby v spotrebiteľských veciach – terra incognita v Slovenskej republike? Kolektívne žaloby a podmienky konania – 1. časť. Právny obzor, 100, 2017, č. 2, s. 162 – 182.

Collective actions in consumer cases – terra incognita in The Slovak Republic? Collective actions and procedural requirements – Part I. In the present paper author deals with issues of collective redress mechanisms in general and explains different forms of such mechanisms, its function and purpose. Author also provides answers to specific question of collective redress mechanisms such as *opt-in* or *opt-out* principle, conditions of eligibility of entities to bring collective action, protection of good reputation of defendant, information to the public about collective redress action and certification of collective lawsuit. In The Slovak Republic it is considering about adoption of legislation that will regulate collective redress mechanism in comprehensive manner, whereas as present in The Slovak Republic it does not exist compensatory collective redress. Because of possible abusing of collective actions author proposes an appropriate system for The Slovak Republic.

Key words: *collective redress mechanism, collective action, opt-in principle, opt-out principle, procedural requirement of collective action*

1. Úvod

Autor sa v predkladanom článku venuje problematike kolektívnych (hromadných) žalôb v spotrebiteľských veciach. V prvých štyroch kapitolách príspevku je jeho cieľom poskytnúť prehľad konania o takýchto žalobách všeobecne, pričom v nasledujúcich kapitolách autor upriamuje pozornosť na konkrétne otázky konania, ako sú problematika aktívnej legitimácie na podanie žaloby; systém *opt-in*, resp. *opt-out*; informovanie dotknutých spotrebiteľov o podaní takejto žaloby a fáza pripustenia žaloby súdom. Na tento príspevok nadväzuje ďalší, ktorý sa bude zaoberať možnými požadovanými nárokmi v konaní o kolektívnej žalobe, účinkami rozsudku vydanom v kolektívnom procese, financovaním kolektívnej žaloby a prípadmi s cezhraničným prvkom v rámci EÚ. Keďže

¹ Tento príspevok vznikol v rámci riešenia grantu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

* Mgr. M a s l á k, interný doktorand na Katedre občianskeho a obchodného práva Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

komplexné zakotvenie kolektívnej ochrany spotrebiteľov je cieľom zákonodarcu vzhľadom na Návrh Stratégie spotrebiteľskej politiky na roky 2014 – 2020, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 502/2014 a Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka, v článku predkladáme možné riešenia pre Slovenskú republiku. Treba mať na pamäti, že ide o zložitú problematiku, ktorá si vyžaduje premyslenú a pomerne podrobnú právnu úpravu,² pričom veríme, že tento príspevok môže byť hodenou rukavicou pre ďalšiu diskusiu ohľadom tejto témy.

2. Formy kolektívnych mechanizmov nápravy

Kolektívne mechanizmy nápravy môžu byť veľmi efektívnym a účinným prostriedkom zlepšenia práv spotrebiteľov. Všeobecne možno konštatovať, že tieto mechanizmy sú zmysluplné tam, kde by náklady na individuálne vedené prípady mohli odrádzať jednotlivcov od toho, aby sa obracali na súdy, pričom ich cieľom je predchádzať protiprávnemu konaniu a ukončovať ho a tiež uspokojiť majetkové nároky poškodených subjektov.

Rozoznávame rôzne formy kolektívnych mechanizmov nápravy. Môžeme hovoriť o variante, keď sa do jedného konania spojí viacero individuálnych konaní, ktoré majú rovnaký alebo obdobný skutkový základ. Ďalším variantom je situácia, keď sa konanie právneho subjektu vzťahuje na určitú množinu osôb, pričom vo svojom mene, ako aj v mene celej tejto množiny osôb podá žalobu subjekt, ktorý je konaním protistrany tiež dotknutý. Napokon môže nastať situácia, keď žalobu podá subjekt, na ktorého sa konanie protistrany nevzťahuje, pričom tento subjekt podá žalobu v mene dotknutých osôb. Takýmto žalujúcim subjektom môže byť orgán verejnej moci alebo špecifický súkromnoprávny subjekt (v prípade spotrebiteľských sporov napríklad spotrebiteľská organizácia). Uvedené tri varianty môžeme podradiť pod definíciu **skupinových žalôb**.³ Ak by žalobu podal osobitný subjekt, na ktorého sa konanie protistrany nevzťahuje, avšak nie v mene dotknutých subjektov, ale vo svojom mene za dotknuté osoby, hovoríme tu o **reprezentatívnych žalobách**.⁴ V prípade reprezentatívnych žalôb smerujú požadované majetkové nároky nie poškodeným, ale priamo tomuto osobitnému subjektu, ktorý má povinnosť použiť vysúdené nároky na zlepšenie spotrebiteľskej ochrany, prípadne smerujú do príslušnej kapitoly štátneho rozpočtu, závisiac od charakteru žalujúceho subjektu. Niekedy sa pod pojem reprezentatívne žaloby zaraďuje aj posledný variant uvedený vyššie v rámci skupinových žalôb.⁵ Osobitným prípadom je variant, podľa ktorého v prí-

² K tomu pozri CSACH, K. Keď dvaja robia to isté... [online], 2012, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na internete: < <http://www.lexforum.cz/417>>.

³ Práve posledný variant je najčastejšie využívaným mechanizmom kolektívneho procesu v Európe.

⁴ K tomu pozri Správu o vyhodnotení efektívnosti a účinnosti kolektívnych nápravných mechanizmov v Európskej únii vypracovanej spoločnosťou Civic Consulting spolu s Oxford Economics pre potreby Európskej komisie (s. 8 a 9). CIVIC CONSULTING, OXFORD ECONOMICS: Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union. Final report. Part I: Main Report, [online], 2008, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreportevaluationstudypart1-final2008-11-26.pdf.

⁵ Tak je reprezentatívna žaloba chápaná aj v odporúčaní Komisie 2013/396/EÚ o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov na prikázanie zdržania sa určitého konania a na náhradu

pade veľkého počtu žalôb smerujúcich voči tomu istému žalovanému na základe rovnakých skutkových okolnosti, osobitne určený súd z nich vyberie a prejedná jeden modelový prípad, pričom rozhodnutie v ňom sa vzťahuje aj na všetky ostatné konania, ktoré sú počas prejednávania modelového prípadu prerušené, a následne po vynesení rozhodnutia v modelovom konaní sa v nich pokračuje.⁶ Zastrešujúcim pojmom na všetky tieto prípady je **kolektívna, resp. hromadná žaloba** (všeobecne tu tiež hovoríme o kolektívnych mechanizmoch nápravy). Treba však povedať, že terminológia nie je ustálená, napokon v podmienkach SR môžeme hovoriť len o počiatkoch kolektívnych mechanizmov nápravy v spotrebiteľských veciach. Ako tvrdí Csach, právny poriadok môže „*vzbrojiť kolektívneho presadzovateľa rozličným arzenálom nárokov*“.⁷ Winterová definuje hromadnú žalobu ako „*žalobu podávanou v zájmu väčšieho okruhu osob, ktoré majú shodné alebo obdobné nároky, avšak nejsou účastníky řízení o nich, i když z výsledku řízení mohou potom profitovat*“,⁸ a ďalej ju člení na súkromnú žalobu (resp. skupinovú, keď je žalobca sám aktívne legitimovaný, pričom uplatňuje svoje právo, ale aj s účinkami pre iných),⁹ spoločenskú žalobu (resp. spolkovú, ktoré je podávaná súkromnoprávnymi právnickými osobami v prospech dotknutej skupiny) a verejnú žalobu (podávaná orgánmi verejnej moci v prospech dotknutej skupiny).¹⁰ Rovnako aj Smolík považuje za všeobecný pojem hromadnú žalobu.¹¹ V rámci kolektívnych mechanizmov nápravy možno spomenúť ešte situáciu, keď sa skupina jednotlivcov pripojí k trestnému stíhaniu, požadujúc súkromnoprávne nároky v dôsledku spáchania trestného činu.¹²

Inštitút hromadných žalôb je známy najmä z prostredia USA (tzv. class action), Európska únia sa však bráni príliš liberálnej úprave class action v takej podobe, ako ju poznáme z USA, keďže americká právna úprava je charakterizovaná absenciou pravidla náhrady trov konania podľa úspechu vo veci; ďalej postupom sprístupňovania dokumentov, ktorý umožňuje náhodné získavanie kompromitujúcich informácií; náhradou škody s represívnou funkciou a princípom *opt-out*. Takáto koncepcia v súhrne nie je vlastná

škody v členských štátoch v súvislosti s porušením práv vyplývajúcich z práva EÚ, t. j. ako žaloba podávaná osobitným subjektom v mene dvoch alebo viacerých dotknutých osôb.

⁶ To je prípad nemeckého zákona prijatého v roku 2005. Pozri ŠIRICOVÁ, E. Aktuálny trend procesno-právnej úpravy zodpovednosti za škodu: kolektívne presadzovanie. In Vybrané otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú nesprávnym profesijným postupom. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 56 až 63. Dostupné na internete: http://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_11.pdf.

⁷ CSACH, K. Ochranné združenia spotrebiteľov a podnikateľov ako kolektívne mechanizmy presadzovania práva v SR. In Regulace, deregulace, autoregulace. Brno : Masarykova univerzita, 2007, s. 144.

⁸ WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohľad). Bulletin advokacie, 2008, roč. 15, č. 10.

⁹ V tomto zmysle hovorí o skupinovej žalobe aj Zima. Pozri ZIMA, P. Skupinové žaloby a české právo. Právní fórum, 2007, roč. 4, č. 3.

¹⁰ WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohľad). Bulletin advokacie, 2008, roč. 15, č. 10.

¹¹ SMOLÍK, P. Hromadné žaloby: súčasnosť a výhľady české právnej úpravy. Právní fórum, roč. 5, č. 11, 2006. Tiež pozri aj Správu OECD o riešení spotrebiteľských sporov a prostriedkoch nápravy na globálnom trhu, kde sa rovnako v tom najširšom zmysle slova používa výraz „private collective action“ (s. 27). OECD Workshop on consumer dispute resolution and redress in the global marketplace. [online], 2005, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/internet/consumer/34699496.pdf>.

¹² OECD Workshop on consumer dispute resolution and redress in the global marketplace. [online], 2005, s. 31 [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/internet/consumer/34699496.pdf>.

európskemu prostrediu a neminimalizuje riziko zneužitia tohto inštitútu.¹³ Zároveň však možno povedať, že neexistencia právnej úpravy týkajúcej sa konaní o kolektívnych žalobách (s možnosťou požadovať majetkové nároky) je v západnej Európe raritou.¹⁴ Pokiaľ ide o oblasť kolektívnych mechanizmov nápravy na Slovensku, ako aj v Českej republike, sme tu obutí ešte len v detských topánkach.

Na tomto mieste je nevyhnutné zamyslieť sa nad rozlíšením pojmov kolektívna ochrana práv a ochrana kolektívnych práv,¹⁵ pričom oba môžeme podradiť pod pojem kolektívne mechanizmy nápravy, resp. pod pojem kolektívny proces (konanie o kolektívnych žalobách). **V prípade kolektívnej ochrany práv ide o kolektívne uplatňovanie jednotlivých individuálnych práv, resp. ide o súhrn týchto jednotlivých práv subjektov. Naopak ochranu kolektívnych práv môžeme negatívnym spôsobom definovať ako ochranu práv, ktoré nie sú len jednoduchým súhrnom práv jednotlivých osôb.**¹⁶ Primárnym cieľom ochrany kolektívnych práv je presadenie kolektívneho záujmu (možno povedať, že až verejného záujmu) na riadnom dodržiavaní práv všeobecne voči všetkým potencionálne dotknutým subjektom. Tak napríklad v spotrebiteľských veciach môžeme pod ochranu kolektívnych práv zaradiť konanie o žalobe spotrebiteľského združenia voči podnikateľovi, v ktorej sa žiada, aby sa porušiteľ zdržal konania, ktoré poškodzuje práva spotrebiteľov, pričom podnikateľ koná rovnako (plošne) vo vzťahu ku všetkým spotrebiteľom, s ktorými v právnom zmysle slova prichádza do kontaktu. Teda potencionálne sú ohrození všetci členovia spoločnosti, ak budú so žalovaným podnikateľom konať ako spotrebiteľia. Nejde tu teda o spoločné uplatnenie viacerých individuálne spočítaných práv, ale o abstraktnú ochranu spotrebiteľských práv (bez ohľadu na konkrétne prípady). V právnom poriadku SR máme zakotvenú ochranu kolektívnych práv v § 3 ods. 5 zákona č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v platnom znení (ďalej ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“), ako aj prostredníctvom konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach v § 301 až § 306 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej ako „Civilný sporový poriadok“). Na druhej strane, kolektívnu ochranu práv bude konanie o žalobe na náhradu škody (prípadne aj iných

¹³ Pozri oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov „Smerom k európskemu horizontálnemu rámcu pre kolektívne uplatňovanie nárokov na nápravu“. KOM (2013) 401, ako aj BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? (návrh právní úpravy a jeho odůvodnění). [online], 2013, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navr-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>.

¹⁴ Pozri Správu o vyhodnotení efektívnosti a účinnosti kolektívnych nápravných mechanizmov v Európskej únii uvedenú v pozn. č. 5, kde je uvedená právna úprava kolektívnych mechanizmov nápravy s možnosťou požadovania majetkových nárokov v trinástich európskych krajinách. Z toho vychádza aj Zelená kniha o kolektívnom uplatňovaní nárokov spotrebiteľov na nápravu. KOM (2008) 794, s. 6 – 7. Pozri aj ŠIRICOVÁ, Ľ. Aktuálny trend procesnoprávnej úpravy zodpovednosti za škodu: kolektívne presadzovanie. In Vybrané otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú nesprávnym profesijným postupom. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 51. Dostupné na internete: http://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_11.pdf.

¹⁵ Na potrebu uvedeného rozlišovania upozorňuje aj Zelená kniha o prístupe spotrebiteľov k spravodlivosti a urovnaniu spotrebiteľských sporov v rámci jednotného trhu ešte z roku 1993. COM (93) 576, poznámka 36.

¹⁶ Na úrovni EÚ sa v tomto smere používa pojem kolektívne záujmy spotrebiteľov. Pozri smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov.

nárokov) v prospech viacerých spotrebiteľov, ktorí boli dotknutí konaním podnikateľa, pričom žalobným petitom bude nahradenie škody pre týchto poškodených spotrebiteľov v zmysle kumulácie jednotlivých nárokov dotknutých spotrebiteľov na náhradu škody. Kolektívne teda uplatňujeme individuálne práva, resp. práva jednotlivých spotrebiteľov. **Pri ochrane kolektívnych práv je cieľom zabrániť takému konaniu podnikateľa, ktoré porušuje práva spotrebiteľov (a forward-looking approach), kým pri kolektívnej ochrane práv spotrebiteľov je v popredí kompenzácia ujmy jednotlivých spotrebiteľov a preventívny účinok je až druhotný (a backward-looking approach).**¹⁷ Teda možno hovoriť o hromadných žalobách s možnosťou požadovania majetkových nárokov v prospech poškodených (náhrada škody, bezdôvodné obohatenie, primerané finančné zadosťučinenie), ako aj o hromadných žalobách na zdržanie sa protiprávneho konania bez možnosti požadovať majetkové nároky.

3. Význam kolektívnych mechanizmov nápravy

Hromadné žaloby sú využívané napríklad v oblasti nekalej súťaže, ochrany spotrebiteľa, životného prostredia, zákazu diskriminácie, ochrany osobných údajov, často sa kolektívna ochrana práv využíva pri uplatňovaní náhrady škody spôsobenej vadným výrobkom. V predkladanom príspevku sa zaoberáme problematikou hromadných žalôb z hľadiska ochrany spotrebiteľa, čo však neznamená, že mnohé z otázok konania o hromadnej žalobe nebude možné použiť aj na iné ako spotrebiteľské veci.¹⁸

V prípade ochrany práv spotrebiteľov majú hromadné žaloby veľký význam, pokiaľ ide o dosiahnutie poctivejšieho trhového prostredia vo vzťahu k spotrebiteľom. Máme tu na mysli **preventívny účinok kolektívnych mechanizmov nápravy**. Aj z tohto dôvodu súvisia hromadné žaloby s **presadením kolektívneho záujmu**¹⁹ na riadnom a poctivom konaní podnikateľov, a teda na vysokej úrovni spotrebiteľských práv v spoločnosti, ktoré sú nielen zakotvené zákonom a ním deklarované, ale zo strany podnikateľov aj dodržiavané. Prostredníctvom hromadných žalôb sa presadzuje kolektívny záujem, teda nie čisto záujem súkromnoprávny (a to najmä v prípade ochrany kolektívnych práv). Treba dodať, že uplatňovanie ochrany kolektívnych práv sa zabezpečuje nielen súkromnoprávnym presadzovaním práva, ale aj prostriedkami verejného práva, ide tu teda o koexisten-

¹⁷ SAFJAN, M.; GORYWODA, L.; JAŇCZUK, A.: Taking Collective Interest of Consumers Seriously: A View from Poland. EUI Working Papers Law 2008/26. [online], 2008, [cit. 8.11.2016]. Dostupné na internete: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1330909>

¹⁸ Európska únia v tomto smere podporuje nefragmentovaný prístup vo vzťahu ku kolektívnym mechanizmom nápravy, t. j. koordinovať práce, pokiaľ ide o rôzne právne oblasti, kde môžu byť tieto mechanizmy využívané. Pozri uznesenie Európskeho parlamentu z 2. februára 2012 o smerovaní k jednotnému európskemu prístupu v oblasti kolektívneho uplatňovania nárokov na nápravu. 2011/2089(INI), bod 15. Tiež aj oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov „Smerom k európskemu horizontálnemu rámcu pre kolektívne uplatňovanie nárokov na nápravu“. KOM (2013) 401, bod 4.

¹⁹ Podľa Zelenej knihy o prístupe spotrebiteľov k spravodlivosti a urovnaniu spotrebiteľských sporov v rámci jednotného trhu je kolektívny záujem širší pojem ako individuálny záujem, no zároveň užší pojem ako verejný záujem. Pozri COM (93) 576, s. 64.

ciu pôsobenia súdov, ako aj správnych orgánov.²⁰ V nadväznosti na to Smolík uvádza, že tu môže dochádzať k ohrozeniu alebo porušeniu práv zo strany subjektu vystupujúceho v pozícii globálneho hráča, ktorý svojím konaním nezasahuje len do súkromného práva, ale porušuje aj verejný záujem.²¹ Aktuálnosť otázky kolektívnych žalôb je teda tiež dôsledkom **globalizácie**. Na jednej strane ako spotrebiteľia máme v západnej časti sveta čoraz väčší materiálny komfort, na druhej strane rozmanitý a bohatý trh výrobkov a služieb (masová produkcia) so sebou prináša aj hromadné porušovanie práv a potrebu kolektívnych mechanizmov nápravy.

Ako sme už uviedli, konania o kolektívnych žalobách môžu byť v spotrebiteľských veciach veľmi efektívnym prostriedkom, a to v prípadoch nízkej výšky nárokov jednotlivých spotrebiteľov. Vtedy spotrebiteľ rezignuje na individuálne uplatňovanie svojej pohľadávky, keďže existuje riziko náhrady trov konania v prípade neúspešnosti, platenie odmeny advokátovi a nezanedbateľným faktorom je aj spotreba času a snahy spotrebiteľa, to znamená, že vzhľadom na výšku pohľadávky nie je individuálne uplatnenie nároku z hľadiska spotrebiteľa účelné.²² Na druhej strane však rezignácia spotrebiteľov v súhrne prináša nezákonný zisk podnikateľa, pričom jeho výška závisí od počtu dotknutých spotrebiteľov. V prípade veľkých spoločností môže ísť o zisk pohybujúci sa v miliónoch eur.²³ Z uvedeného vyplýva, že **kolektívne žaloby tiež znamenajú posilnenie zabezpečenia prístupu k spravodlivosti prostredníctvom súdnej ochrany u tých osôb, ktoré by z rôznych dôvodov inak nežalovali.**

²⁰ Recitál 6 odporúčania 2013/396/EÚ o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov na príkazanie zdržania sa určitého konania a na náhradu škody v členských štátoch v súvislosti s porušením práv vyplývajúcich z práva EÚ hovorí o koexistencii (doplňaní) medzi verejnoprávnymi a súkromnoprávnymi prostriedkami v prípade porušovania práva. V prípade ochrany kolektívnych záujmov je v slovenskom právnom poriadku explicitne daná právomoc Slovenskej obchodnej inšpekcie a Národnej banky Slovenska vydať predbežné opatrenie, v ktorom dohliadanému subjektu uložia, aby upustil od porušovania kolektívnych záujmov spotrebiteľov a následne začnú vo veci správne konanie (§ 21 zákona o ochrane spotrebiteľa, resp. § 35e ods. 3 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v platnom znení).

²¹ SMOLÍK, P. Hromadné žaloby: súčasnosť a výhľedy české právni úpravy. Právní fórum. 2006, roč. 5, č. 11.

²² V tejto súvislosti hovorí Širicová o racionálnej apatii poškodených pri masových škodách, pričom aj v prípade vysokej pravdepodobnosti výhry pri nízkej výške škody poškodený nepodá žalobu z dôvodu úsilia a času, ktoré musí na súdne konanie vynaložiť. ŠIRICOVÁ, L. Aktuálny trend procesnoprávnej úpravy zodpovednosti za škodu: kolektívne presadzovanie. In Vybrané otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú nesprávnym profesijným postupom. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 50. Dostupné na internete: http://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_11.pdf.

²³ Podľa Správy o vyhodnotení efektívnosti a účinnosti kolektívnych nápravných mechanizmov v Európskej únii, v prípade nemožnosti uplatňovania kolektívnych mechanizmov nápravy strata na strane spotrebiteľov môže byť 2,1 milióna eur za rok, pričom možno uvažovať až o 64 miliónoch eur ročne (s. 5 správy). Správa vychádza z údajov dostupných od tých členských štátov, ktoré mali v čase vypracovania správy kolektívne nápravné mechanizmy (26. 8. 2008). Zo správy tiež vyplýva, že majetkový prospech spotrebiteľov z hromadných žalôb v členských štátoch, ktoré majú legislatívne túto možnosť v určitej forme zakotvenú, sa pohybuje na úrovni 10,2 milióna eur za rok. Ak by sme do štatistiky počítali aj Holandsko, tento prospech je 523 miliónov eur v prospech spotrebiteľov (s. 14 správy). Pozri CIVIC CONSULTING, OXFORD ECONOMICS: Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union. Final report. Part I: Main Report, [online], 2008, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreportevaluationstudypart1-final2008-11-26.pdf.

Kolektívne nápravné mechanizmy znamenajú aj odbremenenie súdov od rozhodovania stoviek až tisícov zhodných nárokov založených na obdobných skutkových okolnostiach a sú vyjadrením procesnej ekonomie.

4. Stručne k stavu kolektívnych mechanizmov nápravy v spotrebiteľských veciach v Slovenskej republike a Európskej únii

Pokiaľ ide o ochranu kolektívnych práv spotrebiteľov (resp. kolektívnych záujmov spotrebiteľov), treba dať do pozornosti smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov (ďalej aj ako „smernica o súdnych príkazoch“), ktorú sme implementovali do nášho právneho poriadku prostredníctvom § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa a prostredníctvom konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach upravenom v § 301 až 306 Civilného sporového poriadku.²⁴ Ako vyplýva z Návrhu Stratégie spotrebiteľskej politiky SR na roky 2014 – 2020²⁵ a Návrhu Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka, ktorý bol dňa 14. októbra 2016 predložený do medzirezortného pripomienkového konania,²⁶ Slovenská republika si kladie značné ciele v oblasti kolektívnych mechanizmov nápravy, pričom z týchto materiálov vyplýva, že neostane len pri ochrane kolektívnych práv spotrebiteľov, ako je to dnes, ale legislatívne upravená bude aj kolektívna ochrana práv spotrebiteľov, t. j. má dôjsť ku komplexnej úprave hromadných žalôb v SR. V súčasnosti nie je v podmienkach SR možné kolektívne uplatňovanie majetkových nárokov v prospech spotrebiteľov. Na druhej strane však treba povedať, že právna úprava v Slovenskej republike bola aj pred prijatím nového Civilného sporového poriadku na vyššej úrovni ako právna úprava v Českej republike, ktorá je v tomto smere viac ako problematická.²⁷

²⁴ Ku stavu kolektívnych mechanizmov nápravy v SR pozri aj CSACH, K. Ochranné združenia spotrebiteľov a podnikateľov ako kolektívne mechanizmy presadzovania práva v SR. In Regulace, deregulace, autoregulace. Brno : Masarykova univerzita, 2007, s. 140 – 158 a STRAKA, P. Vymožitelnost' spotřebitel'ského práva. In Vymožitelnost' práva v Slovenskej republike. Pezinok : Justičná akadémia SR, 2010, s. 135 – 172. Pokiaľ ide o verejnoprávne presadzovanie predchádzania porušeniu kolektívnych záujmov spotrebiteľov v Slovenskej republike, je tu daná právomoc Slovenskej obchodnej inšpekcie podľa zákona o ochrane spotrebiteľa a právomoc Národnej banky Slovenska podľa zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v platnom znení.

²⁵ Návrh Stratégie spotrebiteľskej politiky Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020. [online], 2014, [cit. 9. 11. 2016], s. 35 až 41. Návrh Stratégie schválený uznesením vlády SR č. 502/2014. Dostupné na internete: <http://www.mhsr.sk/strategie-spotrebitel'skej-politiky-slovenskej-republiky-na-roky-2014---2020/137628s>.

²⁶ Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka. [online], 2016, [cit. 9. 11. 2016], s. 32 a 33. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

²⁷ A to najmä v dôsledku úpravy v zákone č. 99/1963 Sb. Občiansky súdny rád v platnom znení (OSŘ). Pozri § 83 odst. 2 a § 159a odst. 2 OSŘ, ktoré upravujú prekážku *litispendencie* a *res iudicata*, a teda, že začatie konania o zdržanie sa protiprávneho konania vo veciach ochrany práv spotrebiteľov bráni tomu, aby proti tomu istému žalovanému prebiehalo ďalšie súdne konanie o žalobách iných žalobcov požadujúcich z rovnakého konania alebo stavu rovnaké nároky a výrok právoplatného rozsudku je v takejto veci záväzný nielen pre účastníkov konania, ale aj pre ďalšie oprávnené osoby proti žalovanému pre rovnaké nároky z rovnakého konania alebo stavu. Takáto právna úprava je výrazne problematická, keďže je v rozpore s právom na spravodlivý proces. Žalobca spravidla ani nebude vedieť, že vedie konanie, ktorého výsledok bude záväzný aj pre ďalších spotrebiteľov, s ktorými uzavrel podnikateľ rovnakú štandardizovanú zmluvu, keďže v tomto prípade môže

Kolektívne mechanizmy nápravy v prípade porušenia spotrebiteľských práv sa stávajú tiež oblasťou, v ktorej sa angažuje Európska únia.²⁸ Môžeme povedať, že činnosť EÚ zasahuje aj do procesnej roviny ochrany spotrebiteľa, keďže EÚ má za to, že tieto kolektívne mechanizmy môžu **lepšie zabezpečiť prístup spotrebiteľa k spravodlivosti** prostredníctvom súdnej ochrany. Na druhej strane sa môže zdať, že vývoj na úrovni EÚ je v tomto smere pomalý, treba mať však na zreteli možnosti európskeho zákonodarcu v danej oblasti (dodržanie princípu subsidiarity a proporcionality) a takisto platí, že predmetná oblasť si vyžaduje riadne posúdenie, ktoré zo spôsobov kolektívnych mechanizmov sú v rámci EÚ vhodné, keďže v prípade nepremyslenej úpravy je tieto mechanizmy možné zneužiť (poškodenie dobrého mena žalovaného; poškodenie individuálnych práv samotnej skupiny, v prospech ktorej sa žaluje a s tým súvisiace presadenie nečestných záujmov žalobcu podporené napríklad aj nevhodnou právnou úpravou náhrady trov konania). V členských štátoch EÚ je v dôsledku spomenutej smernice 2009/22/ES²⁹ daná možnosť podania zdržovacej žaloby v rámci ochrany kolektívnych záujmov spotrebiteľov, pričom smernica 2009/22/ES tiež predpokladá vytvorenie zoznamu oprávnených subjektov na podanie žaloby v prípade porušenia kolektívnych záujmov spotrebiteľov s cezhraničným prvkom.³⁰ Na úrovni EÚ teda nájdeme úpravu ochrany kolektívnych práv spotrebiteľov (resp. ochrany kolektívnych záujmov spotrebiteľov), no na druhej strane v krajinách EÚ je veľmi rôznorodá úprava požadovania majetkových nárokov v súvislosti s porušením práv spotrebiteľov, pričom v mnohých krajinách vrátane Slovenskej republiky takáto úprava neexistuje. Európska únia preto zvažuje rôzne metódy zosúladenia úprav členských štátov. V roku 2013 bolo Európskou komisiou vydané odporúčanie 2013/396/EÚ o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov na prikázanie zdržania sa určitého konania a na náhradu škody v členských štátoch v súvislosti s porušením práv vyplývajúcich z práva EÚ (ďalej aj ako „odporúčanie o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov“). Tomu predchádzalo vydanie Zelenej knihy o kolektívnom uplatňovaní nárokov spotrebiteľov na nápravu v roku 2008.³¹ Treba povedať, že zosúladenie úpravy kolektív-

byť žalobcom aj konkrétny poškodený, t. j. nie reprezentant skupiny. Ďalší konkrétny poškodený nebude môcť vykonávať práva v konaní, a teda je odkázaný na šikovnosť prvého žalobcu. Na druhej strane, ide tu o zdržovacie žaloby, t. j. nie žaloby s požadovaním majetkových nárokov, kde by takáto právna úprava vyvolala vážne ústavnoprávne debaty určite skôr. K tomu pozri aj BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? (návrh právní úpravy a jeho odůvodnění). [online], 2013, [cit. 9. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>.

²⁸ Ešte v roku 1998 Európska komisia uviedla, že prístup k spravodlivosti je pre spotrebiteľov nedokonalý, a preto bude zvažovať opatrenia v oblasti podávania kolektívnych žalôb, keď spotrebiteľia utrpia obdobné škody a iné prostriedky boli vyčerpané. Pozri Akčný plán pre spotrebiteľskú politiku 1999-2001. COM (1998) 696, s. 18.

²⁹ Resp. ešte v dôsledku smernice 98/27/ES Európskeho parlamentu a Rady, ktorú nahradila práve smernica 2009/22/ES.

³⁰ K tomu pozri KARSTEN, J. Study on the application of Directive 2009/22/EC on injunctions for the protection of consumers' interests (former Directive 98/27/EC). Final report, [online], 2011, [cit. 9. 11. 2016]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/enforcement/documents/study_on_injunctions_directive_final_report-18_12_2011_en.pdf.

³¹ KOM (2008) 794.

neho uplatňovania majetkových nárokov v prípade porušenia práv spotrebiteľov nie je pravdepodobne možné v najbližšej dobe v členských štátoch EÚ očakávať (vrátane kolektívneho uplatňovania v prípadoch s cezhraničným prvkom), keďže, ako vyplýva aj z čl. 3 v spojitosti s čl. 4 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 254/2014 o viacročnom programe Spotrebiteľia na roky 2014 – 2020, procesná ochrana spotrebiteľa má byť zabezpečovaná najmä prostredníctvom podpory alternatívneho riešenia sporov a efektívnej spolupráce medzi vnútroštátnymi orgánmi presadzovania práv spotrebiteľov, pričom kolektívna ochrana práv spotrebiteľov sa tu výslovne nespomína.³²

V ďalšom texte sa venujeme konkrétnym otázkam konania o kolektívnych žalobách, prechádzame jeho jednotlivými fázami a navrhujeme riešenie *de lege ferenda* pre slovenského zákonodarcu a tiež uvažujeme o možnostiach ďalšieho smerovania kolektívnych žalôb na európskej úrovni.

5. Aktívna legitímácia na podanie kolektívnej žaloby

Jednou z kľúčových otázok úpravy kolektívneho procesu je legislatívne určenie aktívne legitimovaných osôb na podanie kolektívnej žaloby. V tomto smere je vhodné zohľadniť formu uplatňovaného kolektívneho mechanizmu nápravy. V prípade hromadných žalôb, kde je žalobcom špecifický subjekt konajúci v mene osôb z dotknutej skupiny (niekedy označovaná ako reprezentatívna žaloba, niekedy ako skupinová žaloba, keď špecifický subjekt, ktorý nie je dotknutý konaním žalovaného, žaluje v mene osôb zo skupiny dotknutej konaním žalovaného³³), Európska komisia v odporúčaní o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov³⁴ uvádza, že **aktívnu legitímáciu na ich podanie majú mať len subjekty poverené ad hoc alebo určené subjekty zastupujúce určité záujmy, a to na základe splnenia stanovených zákonných kritérií, alebo orgány verejnej moci.**³⁵ V prípade aktívnej legitímácie súkromnoprávneho subjektu *ad hoc*, Európska komisia uvádza, že tento subjekt by mal byť poverený na podanie konkrétnej kolektívnej žaloby súdom alebo iným štátnym orgánom, pričom by nebol oprávnený podávať kolektívne žaloby vo všeobecnosti, ale len na základe poverenia v tom-ktorom konkrétnom prípade. V prípade ďalšej alternatívy, a to určenia

³² Na rozdiel od Stratégie spotrebiteľskej politiky EÚ 2007 – 2013, KOM (2007) 99.

³³ Pozri kapitolu 2 tohto príspevku.

³⁴ Vzhľadom na definíciu kolektívneho uplatňovania nárokov a žaloby v zastúpení v čl. II bod 3 písm. a) a d) odporúčania sa predmetné odporúčanie vzťahuje len na takúto formu hromadnej žaloby, v anglickej verzii odporúčania sa označuje ako „representative action“, v slovenskej verzii ako „žaloba v zastúpení“. V rámci tohto variantu skupinových žalôb odporúčanie rozoznáva „injunctive collective redress“ (žaloby na zdržanie sa protiprávneho konania) a „compensatory collective redress“ (požadovanie majetkových nárokov).

³⁵ Čl. II bod 3 písm. d) a bod 18 recitálu predmetného odporúčania. Micklitz uvádza, že „štátne agentúry (vo všeobecnom zmysle slova – pozn. autora) by do určitej miery mali plniť úlohy ochrany spotrebiteľa, mali by zabezpečovať nielen funkčnosť trhu všeobecne, ale mal by im byť priznaný taký právny status, aby mohli aj reprezentovať záujmy spotrebiteľov, žalovať v ich záujme, a tak nadobudnúť pozíciu, aby v konaní s podnikateľmi mohli uplatňovať individuálne aj kolektívne záujmy spotrebiteľov, podľa potreby aj v súdnom konaní, všetko v spojení a v spolupráci so spotrebiteľskými organizáciami (združeniami).“ MICKLITZ, H. W. Potrebnú spotrebiteľia a obchodníci novú architektúru spotrebiteľského práva? Podnet na zamyslenie (preklad M. Jurčová). Právny obzor, 2015, roč. 98, č. 3.

zákonných predpokladov pre vopred určené subjekty na podávanie kolektívnych žalôb vo všeobecnosti Európska komisia odporúča, **aby mali tieto subjekty neziskovú povahu; aby existovala priama súvislosť medzi hlavnými úlohami subjektu a údajne porušenými právami, o ktorých sa koná; a aby mal takýto subjekt dostatočné finančné, ľudské a právne odborné kapacity.**³⁶ V prípade „*injunctive collective redress*“, resp. hromadných žalôb na zdržanie sa protiprávneho konania, aj smernica o súdnych príkazoch uvádza ako aktívne legitimované také subjekty, ktorých cieľom je chrániť kolektívne záujmy spotrebiteľov, a/ alebo orgány verejnej moci.³⁷

Musíme si uvedomiť, že najmä v prípade uplatnenia tých kolektívnych mechanizmov nápravy, ktoré umožňujú požadovať majetkové nároky, je v záujme účelnosti, výhodnosti a riadneho kolektívneho presadenia práv dotknutých osôb a napokon aj v záujme ochrany dobrého mena žalovaného, **nevyhnutnosťou dostatočne zdatný žalobca.** Pokiaľ ide o právnu úpravu *de lege ferenda* na Slovensku, Ministerstvo hospodárstva SR v Návrhu Stratégie spotrebiteľskej politiky na roky 2014 – 2020 uvádza, že sa navrhuje stavať na aktívnej legitimácii spotrebiteľských združení vo vzťahu ku kolektívnemu uplatňovaniu nárokov spotrebiteľov, pričom sa zvažuje rozšírenie kompetencií Komisie na posudzovanie podmienok v spotrebiteľských zmluvách a nekalých obchodných praktík aj o túto činnosť.³⁸ V Návrhu Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka nájdeme, že „*je potrebné zvážiť, ktorým subjektom bude umožnené vystupovať ako reprezentant skupiny spotrebiteľov, pričom by mala byť zavedená možnosť voľby.*“³⁹

Podľa nášho názoru, v rámci úpravy aktívnej legitimácie v prípade kolektívnych žalôb s možnosťou požadovať majetkové nároky v prospech dotknutej skupiny je potrebné vychádzať z požadovaných predpokladov pre aktívne legitimované subjekty, uvedených vo vyššie spomínanom odporúčaní Európskej komisie. Aj slovenský zákonodarcu by mal v prvom rade legislatívne zabezpečiť, aby mal žalobca všetky predpoklady konať v najlepšom záujme dotknutých osôb. To znamená prijať dostatočné legislatívne záruky, aby žalobca nekonal primárne v záujme dosiahnutia vlastného zisku; ďalej, aby jedna z jeho hlavných činností smerovala k ochrane práv tých osôb, v prospech ktorých v konaní koná; a aby mal dostatočné finančné, administratívne, personálne a odborné zázemie, ktoré dáva predpoklady pre riadne a efektívne uplatnenie práv v konaní. Žalobca si musí byť vedomý aj novej zložitosti a zdĺhavosti konania, ako aj možnosti neúspechu v konaní, a teda je nevyhnutné, aby disponoval dostatočnými finančnými zdrojmi za účelom riadneho vedenia konania, ako aj za účelom prípadného uhradenia náhrady trov konania úspešnej strane. Otázke financovania hromadných žalôb a novej úpravy výpočtu odmeny advokáta pri zastupovaní sa budeme venovať v ďalšom texte, avšak určitá miera finančného zabezpečenia je nevyhnutným predpokladom.

³⁶ Pozri čl. III bod 4 až 7 odporúčania.

³⁷ Pozri čl. 3 a body 10, 11 recitálu smernice.

³⁸ Návrh Stratégie spotrebiteľskej politiky Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020. [online], 2014, [cit. 15. 11. 2016], s. 39. Dostupné na internete: <http://www.mhsr.sk/strategie-spotrebiteľskej-politiky-slovenskej-republiky-na-roky-2014--2020/137628s>.

³⁹ Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka. [online], 2016, [cit. 15. 11. 2016], s. 33. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

Máme za to, že v podmienkach Slovenskej republiky v súčasnosti neprichádza do úvahy priznanie aktívnej procesnej legitímácie spotrebiteľským organizáciám v konaniach o kolektívnych žalobách s požadovaním majetkových nárokov, a to vzhľadom na ich nedostatočné finančné, personálne a odborné zabezpečenie. Treba privítať, že Ministerstvo hospodárstva SR si uvedomuje tento stav a v Návrhu Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka naň upozorňuje, avšak máme za to, že zavedenie osobitných zoznamov s kvalifikovanými spotrebiteľskými organizáciami⁴⁰ nebude spočiatku dostatočným opatrením, aby bolo možné uvažovať o ich aktívnej legitímácii v oblasti kolektívnej ochrany práv. Už len samotný počet právnických osôb založených, resp. zriadených na ochranu spotrebiteľa je v súčasnosti v Slovenskej republike pomerne vysoký,⁴¹ pričom dotácie Ministerstva hospodárstva SR sú v prospech týchto právnických osôb nízke.⁴² Možno len predpokladať, že k tomuto stavu (t. j. k výške dotácií) prispieva tiež nedostatočné zázemie spotrebiteľských organizácií. **Podľa nášho názoru, v oblasti aktívnej legitímácie v kolektívnom procese s požadovaním majetkových nárokov by mal zákonodarca skôr inklinovať k rozšíreniu kompetencií v prospech orgánov verejnej moci** ako napríklad Slovenská obchodná inšpekcia či Národná banka Slovenska. Právomoci Slovenskej obchodnej inšpekcie a Národnej banky Slovenska v oblasti ochrany kolektívnych práv spotrebiteľa⁴³ sa v súčasnosti v podmienkach SR ukazujú ako veľmi prínosné. Splnenie predpokladov pre konanie v najlepšom záujme spotrebiteľov pri kolektívnom uplatňovaní ich práv a požadovaní majetkových nárokov možno v podmienkach Slovenskej republiky predpokladať skôr v prípade orgánov verejnej správy ako spotrebiteľských organizácií. Okrem spomenutých orgánov možno uvažovať o priznaní právomoci aj ďalším orgánom verejnej moci, pričom nie je vylúčené ani zriadenie osobitného špecializovaného orgánu typu spotrebiteľský ombudsman a pod.⁴⁴

⁴⁰ Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka. [online], 2016, [cit. 15. 11. 2016], s. 31. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

⁴¹ Pozri zoznam spotrebiteľských združení na webovej stránke Ministerstva hospodárstva SR. Dostupné na internete: <http://www.economy.gov.sk/informacie-v-oblasti-ochrany-spotrebiteľa-5945/127630s>. Taktiež aj v zmysle čl. 4 smernice v polročne uverejňovanom a aktualizujúcom zozname oprávnených subjektov začať konanie podľa smernice o súdnych príkazoch v inom členskom štáte EÚ máme veľký počet spotrebiteľských združení, pričom možno pochybovať o ich reálnych možnostiach viesť v inom členskom štáte hromadné zdravotné žaloby. Dostupné na internete: <http://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/131b9e43-86d2-11e6-b076-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/1A/source-search>.

⁴² V roku 2016 bolo spotrebiteľským organizáciám zo strany Ministerstva hospodárstva SR v súhrne pridelných 50.000 eur, pričom v roku 2015 to bolo dokonca len 20.000 eur. Dostupné na: <http://www.economy.gov.sk/2014/141823s>. Ku kritike vo vzťahu k nedostatočnej podpore štátu vo vzťahu k spotrebiteľským združeniam pozri STRAKA, P. Výmožiteľnosť spotrebiteľského práva. In Výmožiteľnosť práva v Slovenskej republike. Pezínok : Justičná akadémia SR, 2010, s. 141 – 142.

⁴³ Ako sme už uviedli, ide najmä o § 21 zákona o ochrane spotrebiteľa, resp. § 35e zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom v znení neskorších predpisov, ale aj o aktívnu legitímáciu v konaní o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach v zmysle Civilného sporového poriadku.

⁴⁴ Inštitút spotrebiteľského ombudsmana je známy v severných krajinách, napríklad vo Švédsku, ktorý má aktívnu legitímáciu na podanie kolektívnej žaloby. Pozri PERSSON, A. H. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report Sweden, [online], 2008, [cit. 15. 11. 2016], s. 2. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/sv-country-report-final.pdf.

Celkovo možno konštatovať, že k otázke komplexnej úpravy kolektívnych mechanizmov nápravy v Slovenskej republike *pro futuro* treba pristupovať skôr opatrne, resp. reštriktívnym spôsobom. Aktívnu legitimáciu v prospech súkromnoprávneho orgánu, ktorého jedným z hlavných predmetov činnosti je ochrana spotrebiteľa, v prípade kolektívnych žalôb s požadovaním majetkových nárokov možno zakotviť *ad hoc*, ak orgán verejnej moci, ktorý by bol inak oprávnený začať konanie, poverí daný súkromnoprávny subjekt v konkrétnej veci, avšak súčasne s úpravou zodpovednosti štátu za výber takéhoto žalobcu, a to v prípade neodborného vedenia konania (t. j. nie v prípade každej prehry v spore).

Zároveň však nevidíme dôvod, aby aktívna legitimácia spotrebiteľských organizácií v prípade kolektívnych zdržovacích žalôb podľa § 3 ods. 5 zákona o ochrane spotrebiteľa a § 302 Civilného sporového poriadku neostala zachovaná.

Balarin a Tichý vypracovali paragrafový návrh zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení vzťahujúci sa nielen na spotrebiteľské spory, ale všeobecne na občianskoprávne, obchodnoprávne a pracovnoprávne spory s výnimkou určitých sporov, t. j. nefragmentujú kolektívne mechanizmy nápravy podľa právnych oblastí.⁴⁵ V zmysle tohto paragrafového znenia môže podať žalobu ktorýkoľvek z členov dotknutej skupiny alebo viaceru členov tejto skupiny. Zástupca skupiny je určovaný súdom až v priebehu konania, aby viedol konanie na účet ostatných členov skupiny, pričom po takomto určení súdom má zástupca skupiny postavenie žalobcu.⁴⁶ V paragrafovom znení sa uvádzajú potrebné predpoklady zástupcu skupiny ako identifikácia záujmov zástupcu so záujmom skupiny; skúsenosti zástupcu skupiny s vedením skupinových konaní, resp. s ochranou práv a povinností, ktoré sú predmetom skupinového konania; odborné a iné zázemie zástupcu skupiny a zdroje, ktoré je zástupca skupiny ochotný poskytnúť alebo poskytol pre skupinové konanie. Podľa nášho názoru v prípade spotrebiteľských sporov takéto riešenie nie je vhodné vzhľadom na to, že až do určenia zástupcu skupiny vedie konanie jeden alebo viaceru osôb z dotknutej skupiny, ktorý má postavenie žalobcu, a teda sa vyžaduje aktívne konanie aspoň jedného z týchto členov, vynaloženie finančných prostriedkov a času pri príprave žaloby, ako aj jeho znalosť so situáciou, ktorá odôvodňuje konanie o skupinovej žalobe, pričom by tu existovalo riziko, že by musel znášať aj náhradu trov konania, ak by žaloba nebola súdom pripustená.

6. Systém *opt-in* alebo *opt-out*?

Pri kolektívnych mechanizmoch nápravy sa využíva buď systém *opt-in*, alebo systém *opt-out*. **V rámci systému *opt-in* sa osoba patriaca k poškodenej skupine musí určitým spôsobom prihlásiť do konania o kolektívnej žalobe, kým pri variante *opt-out* je každá osoba patriaca k príslušnej skupine automaticky zaradená do konania,**

⁴⁵ Ust. § 1 ods. 2 tohto pracovného paragrafového znenia. BALARIN, J., TICHÝ, L. Paragrafový návrh zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení [online], 2013, [cit. 15. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>.

⁴⁶ Pozri § 26 ods. 2 v spojitosti s § 17 tohto pracovného paragrafového znenia.

pričom ak nechce byť rozhodnutím súdu viazaná, musí z konania vystúpiť. Podľa Európskej komisie je pre členské štáty vhodnejším systémom *opt-in*, to znamená, že „žalujúci účastník by sa mal vytvárať na základe výslovného súhlasu fyzických alebo právnických osôb, ktoré tvrdia, že utrpeli škodu.“⁴⁷ Polemiku teda spôsobuje výber jedného z týchto dvoch variantov pri hromadných žalobách s požadovaním majetkových nárokov v prospech jednotlivých dotknutých osôb (kolektívna ochrana práv). Naopak, v prípade zdržovacích hromadných žalôb (ako aj hromadných žalôb s požadovaním majetkového prospechu na spotrebiteľsky prospešné účely, t. j. nie jednotlivým dotknutým osobám⁴⁸) tu z hľadiska povahy veci nemá zmysel hovoriť o variantoch *opt-in*, resp. *opt-out*.

Komisia v oznámení s názvom „*Smerom k európskemu horizontálnemu rámcu pre kolektívne uplatňovanie nárokov na nápravu*“⁴⁹ vydanom spolu s vyššie uvedeným odporúčaním uvádza, že systém *opt-in* pri kolektívnej ochrane práv zvolila z dôvodu, že tento systém je vlastnejší európskemu prostrediu, rešpektuje právo osoby rozhodnúť o svojej účasti v konaní (t. j. zachovanie slobodnej vôle) a tiež sa vďaka tomuto systému ľahšie určuje hodnota sporu. Komisia tiež poukazuje na nevýhody systému *opt-out*, a to, že nemusí byť v súlade s hlavným cieľom kolektívneho uplatňovania nárokov na nápravu, ktorým je získať náhradu utrpenej škody, vzhľadom na to, že osobám, ktoré neboli identifikované, sa táto náhrada neuhradí. Aj Európsky parlament je za zavedenie princípu *opt-in*.⁵⁰

Ako vyplýva zo Správy o vyhodnotení efektívnosti a účinnosti kolektívnych nápravných mechanizmov v Európskej únii z roku 2008, ako aj z predmetného oznámenia Komisie z roku 2013, systém *opt-in* sa využíva vo väčšine členských krajín. Dánsko využíva **hybridný model**, keď systém *opt-out* využíva v prípade kolektívnych žalôb s individuálnymi majetkovými nárokmi nižšími ako 2 000 dánskych korún (v súčasnosti približne 268 eur), inak je využívaný systém *opt-in*. Dánske riešenie je zaujímavé, keďže eliminuje nevýhody systému *opt-in* a nevyužíva ho v kolektívnych sporoch s nízkymi majetkovými nárokmi. Týmto spôsobom sa v určitej miere snaží neobmedzovať využiteľnosť kolektívnych sporov, keďže v prípade vyšších nárokov ako 2 000 dánskych korún predpokladá, že osoby, ktoré sú konaním žalovaného poškodené, by mali vyvinúť úsilie, aby boli účastní konania, a aby sa na nich vzťahovalo rozhodnutie súdu. Pokiaľ ide o nevýhodu systému *opt-out* vo vzťahu k neuhradeniu náhrady škody neidentifikovaným členom poškodenej skupiny, na ktorú poukazuje Európska komisia, podľa nášho názoru by v prípade orgánu verejnej moci ako žalujúceho subjektu bolo možné tieto prostriedky použiť do štátneho rozpočtu na ďalší rozvoj ochrany spotrebiteľov, prípadne žalujúci súkromnoprávny subjekt by ich bol povinný použiť na účely ochrany spotrebi-

⁴⁷ Čl. V bod 21 odporúčania o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov.

⁴⁸ Výnimočne sa uplatňuje aj takýto model hromadnej žaloby, ide o tzv. škodu na kolektívnych záujmoch, resp. *skimming-off* žaloby, tieto žaloby možno podradiť pod ochranu kolektívnych práv (t. j. nie pod kolektívnu ochranu práv).

⁴⁹ KOM (2013) 401.

⁵⁰ Uznesenie Európskeho parlamentu z 2. februára 2012 o smerovaní k jednotnému európskemu prístupu v oblasti kolektívneho uplatňovania nárokov na nápravu. 2011/2089(INI).

teľov. Možno argumentovať, že ani pri systéme *opt-out* neplatí, že by nebola zachovaná slobodná vôľa osoby vo vzťahu k účasti na konaní, keďže aj tu má možnosť z konania vystúpiť, no na druhej strane treba pripustiť, že v niektorých prípadoch by to mohol byť problém, keď by mohli mať určité osoby z dotknutej skupiny väčší prospech v prípade individuálne vedených konaní v porovnaní s úspechom v konaní o kolektívnej žalobe. Možnosť *opt-in* alebo *opt-out* treba voliť citlivo, najmä vzhľadom na úroveň informovania verejnosti o prebiehajúcich konaniach o kolektívnych žalobách a tiež aj vzhľadom na úroveň spoločenského právneho povedomia. Máme za to, že Európska komisia v tomto smere zvolila vhodný prístup, keďže v krajinách EÚ, kde nie je vôbec, príp. nie je rozvinutá kolektívna ochrana spotrebiteľských práv, môže byť systém *opt-out* spoločensky neprijateľný a môže spôsobovať problémy v závislosti od úpravy predpokladov žalujúceho subjektu, ochrany dobrého mena žalovaného a slobody jednotlivých dotknutých v oblasti rozhodovania, či sa zúčastniť na konaní, alebo nie (otázka práva na spravodlivý proces). Práve Slovenská republika je, podľa nášho názoru, takou krajinou, kde by sa malo primárne vychádzať zo systému *opt-in*.⁵¹ **Keďže sa však *opt-in* systém spája s tzv. problémom racionálneho nezaujmu,⁵² prikláňame sa ku kombinácii *opt-in* variantu s *opt-out* variantom, ktorý by bol využívaný v kolektívnych sporoch, kde je majetkový nárok jednotlivých dotknutých spotrebiteľov štandardne nižší ako 200 eur,** avšak súčasne pri vysokých požiadavkách na subjekt oprávnený žalovať podnikateľa. Balarin s Tichým nesúhlasia s ustanovením fixného limitu a majú za to, že by to mal byť súd, ktorý v tom-ktorom konkrétnom prípade výnimočne rozhodne o pripustení mechanizmu *opt-out*, pričom východiskovým by mal byť režim *opt-in*.⁵³ Určite je to tiež zaujímavá kombinácia oboch režimov, avšak máme za to, že pre slovenské prostredie je vhodnejšie stanoviť fixnú sumu, pokiaľ ide o použité variantov *opt-out* vzhľadom na len postupne sa meniacu konzervatívnosť súdov a zvykanie si na flexibilitu rozhodovania. Pokiaľ Ministerstvo hospodárstva SR v Návrhu Stratégie spotrebiteľskej politiky na roky 2014 – 2020 uvádza, že systém *opt-in* by mohol byť pre spotrebiteľské organizácie zaťažujúci a pomerne náročný, možno uviesť protiargument, že tento systém vyžaduje väčšiu pripravenosť subjektu zastupujúceho dotknutú skupinu a zabraňuje nepripraveným hromadným žalobám.⁵⁴

⁵¹ K modelu *opt-in* pre české prostredie sa prikláňa aj Palla. Pozri PALLA, T. Potreba hromadných žalob ve spotřebitelských sporech. [online], 2009, [cit. 14. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-hromadnych-zalob-ve-spotrebiteleskych-sporech-56464.html>.

⁵² SCHÄFER, H.-B. Anreizwirkungen bei der Class Action und der Verbandsklage. In BASEDOW, J., KOPT, K. J., KÖTZ, H., BAETGE, D. (eds.) Die Bündelung gleichgerichteter Interessen im Prozess, Tübingen, 1999, s. 68. Podľa BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? (návrh právní úpravy a jeho odůvodnění). [online], 2013, [cit. 14. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduodneni>.

⁵³ Balarin a Tichý sa inšpirujú nórsnym modelom. BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? (návrh právní úpravy a jeho odůvodnění). [online], 2013, [cit. 14. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduodneni>.

⁵⁴ Z Návrhu Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka však vyplýva, že aj Ministerstvo hospodárstva SR sa skôr prikláňa k *opt-in* variantu. Pozri Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka.

7. Informovanie členov skupiny o podanej žalobe

V rámci systému *opt-in*, ako aj *opt-out* je nevyhnutné, aby boli členovia dotknutej skupiny spotrebiteľov informovaní o podanej kolektívnej žalobe s požadovaním majetkových nárokov vzhľadom na to, že majú možnosť sa buď do konania prihlásiť, alebo z neho vystúpiť (to sa týka kolektívnej ochrany práv). V Návrhu Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka sa vo vzťahu k tejto otázke uvádza, že sa zavedie systém informovania verejnosti o úmysle iniciovať konanie vo veci kolektívnej ochrany práv spotrebiteľov s využitím rôznych masovokomunikačných prostriedkov.⁵⁵ **Riadne a primerané informovanie dotknutej skupiny** by malo pre subjekt s aktívnou legitímáciou slúžiť aj na zistenie približného okruhu osôb dotknutých konaním podnikateľa, či tu existuje dostatočná miera homogenity ich nárokov a všeobecne, či je vôbec možné a účelné začať konanie o kolektívnej žalobe. Spôsob informovania dotknutej skupiny bude najmä prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov (webová stránka aktívne legítimovaného subjektu, sociálne siete, tlač, v prípade lokálne dotknutých spotrebiteľov aj obecný rozhlas, obecné noviny a pod.), v závislosti od konkrétnych okolností prípadu nie je vylúčené ani individuálne doručenie informácií o zamýšľanom súdnom konaní.

Aby nedochádzalo k „predbiehaniu sa“ potencionálnych subjektov s aktívnou legitímáciou, pokiaľ ide o to, kto podá žalobu, ako sme uviedli vyššie, máme za to, že tento okruh subjektov by mal byť limitovaný. Najvhodnejším riešením sa nám zdá priznanie týchto kompetencií orgánom verejnej moci, pričom je potrebné jasne vymedziť, na aké právne vzťahy v rámci spotrebiteľských vzťahov sa bude ich právomoc vzťahovať, to znamená predísť kompetenčným konfliktom medzi týmito orgánmi. **Ak by bolo príliš veľa potencionálne legítimovaných subjektov na podanie kolektívnej žaloby** (máme tu na mysli prípad, ak by zákonodarca priznal túto legitímáciu širokému okruhu súkromnoprávných subjektov), **môže dôjsť k neprimeranej „kampani“ a lákaniu spotrebiteľov, pričom by hrozilo neadekvátne informovanie dotknutej skupiny a možné neoprávnené poškodenie dobrej povesti žalovaného.**

Podľa nášho názoru je užitočným krokom aj **vytvorenie osobitnej centrálnej webovej stránky**, kde by boli priebežne aktualizované informácie o zamýšľaných, ako aj o prebiehajúcich konaniach o kolektívnych žalobách (vrátane zdržovacích žalôb)⁵⁶ a spotrebiteľia by sa mohli o takýchto konaniach dozvedieť a súčasne mať možnosť sa k nim prihlásiť, resp. sa z nich odhlásiť, samozrejme, so zachovaním požiadavky na ochranu osobných údajov.⁵⁷

[online], 2016, [cit. 14. 11. 2016], s. 33. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

⁵⁵ Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka. [online], 2016, [cit. 24. 11. 2016], s. 33. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

⁵⁶ V podmienkach SR by mohla byť spravovaná napríklad Ministerstvom spravodlivosti SR, aj keď z hľadiska súčasného stavu prichádza do úvahy skôr Ministerstvo hospodárstva SR, ktoré aj v Návrhu Stratégie spotrebiteľskej politiky na roky 2014 – 2020 (s. 40 – 41) uvádza zámer vytvoriť prepracovanú webovú stránku, ktorá bude o. i. slúžiť aj na informovanie o kolektívnych žalobách.

⁵⁷ Pozri aj § 58 až 61 paragrafového znenia návrhu zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení. BALARIN, J., TICHÝ, L. Paragrafový návrh zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení [online], 2013,

Nie je vylúčené, aby ešte pred začatím konania došlo ku súkromnoprávnej dohode medzi prihlásenými spotrebiteľmi, v mene ktorých by konal určený subjekt s aktívnou legitimáciou pre konanie a podnikateľom. V záujme riadnej ochrany práv dotknutých osôb by však takáto dohoda mala byť schválená súdom.⁵⁸ Ak by k takejto dohode nedošlo a boli by predpoklady na začatie konania, žalujúci subjekt by mal ešte pred podaním kolektívnej žaloby s požadovaním majetkových nárokov uviesť dotknutých spotrebiteľov, ktorí majú záujem byť zúčastnení na konaní. Prihlásenie do konania by však malo byť pre spotrebiteľov možné aj počas celého prvoinštančného konania.⁵⁹ Keďže **súd** by mal v konaní v určitej miere vykonávať aj dohľad s cieľom dosiahnutia účelu konania, **mal by mať aj možnosť nariadiť žalobcovi spôsob zverejnenia informácií o prebiehajúcom konaní. Taktiež môže súd nariadiť žalovanému, aby poskytol zoznam možných dotknutých subjektov zo zoznamu svojich klientov, a tak môže byť žalobca lepšie oboznámený s potencionálnym okruhom dotknutých osôb, čo je dôležité v opt-in systéme.**⁶⁰ Za účelom rešpektovania slobodnej vôle jednotlivých spotrebiteľov aj v prípade, ak sa do konania prihlásili, títo budú mať možnosť z konania vystúpiť, a to až do rozhodnutia súdu prvej inštancie vo veci samej, o čom ich treba v rámci riadneho informovania tiež poučiť.

8. Ochrana dobrej povesti žalovaného

Európska komisia v odporúčaní o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov upozorňuje, že spôsoby šírenia informácií v prípade kolektívnych žalôb by mali zohľadňovať ochranu dobrého mena alebo hodnoty žalovanej spoločnosti pred tým, než súd svojim konečným rozsudkom zistil jej zodpovednosť za údajné porušenie alebo škodu.⁶¹ Európska komisia si uvedomuje, že existuje riziko, keď tvrdenie o údajnom porušení právnych predpisov by mohlo mať negatívny vplyv na to, ako žalovaného vnímajú jeho existujúci alebo potencionálni klienti a z toho dôvodu môžu byť žalovaní, ktorí dodržiavajú právne predpisy, náchylní vec urovnať len preto, aby takémuto poškodeniu zabránili, resp. ho minimalizovali.⁶² Ako uvádza Širicová, v USA sa

[cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>.

⁵⁸ Pozri právnú úpravu v Holandsku. LOOS, M. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report The Netherlands, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016], s. 3. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/nl-country-report-final.pdf.

⁵⁹ Pozri tiež čl. V bod 23 odporúčania o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov.

⁶⁰ Obdobnú úpravu nájdeme tiež vo Švédsku. PERSSON, A. H. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report Sweden, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016], s. 5. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/sv-country-report-final.pdf.

⁶¹ Čl. III bod 11 odporúčania.

⁶² Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov „Smerom k európskemu horizontálnemu rámcu pre kolektívne uplatňovanie nárokov na nápravu“. KOM (2013) 401.

medzi negatívnymi prejavmi *class action* vyskytujú tzv. „vydieračské zmiery“, keď žalovaný po zvážení nákladov na obhajobu a negatívnej publicity uzavrie zmier aj vo veci, v ktorej by pravdepodobne vyhral.⁶³

Republiková únia zamestnávateľov o. i. pripomenkovala Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka vo vzťahu ku kolektívnej ochrane spotrebiteľov, konkrétne k systému informovania verejnosti, ktorý má byť zavedený, pričom uviedla, že tento systém môže byť zneužívaný ako nátlakový nástroj, ktorý je schopný vyvolávať davovú psychózu medzi spotrebiteľmi a poškodiť povest' podnikateľa aj prípadoch, keď pôjde o úplne neopodstatnenú iniciatívu. Zároveň sa Republiková únia zamestnávateľov pýta, voči komu bude môcť poškodený podnikateľ začať konanie na ochranu svojej dobrej povesti.⁶⁴

Skúsenosť krajín, ktoré majú vo svojom právnom poriadku zakotvenú kolektívnu ochranu práv, nám však ukazuje, že táto **kolektívna ochrana nevedla v žiadnom štáte k neproporcionálnemu dopadu na podnikateľa v porovnaní s ujmou, ktorú spôsobil. Taktiež žiadny z mechanizmov kolektívnej ochrany práv nevedol k zániku renomovaného podnikateľa**. Samozrejme, to neplatí v prípadoch podnikateľov, ktorí pri svojej činnosti využívajú podvodné praktiky, resp. sú vo veľkých finančných problémoch.⁶⁵ V tejto súvislosti treba tiež upozorniť, že miera ochrany dobrej povesti závisí od toho, či právnická osoba koná vo vzťahoch s inými osobami nezákonne, neplní svoje záväzky a pod.⁶⁶

Dôležité je dodržiavať zásadu prezumpcie nevinny a dotknuté osoby by mali byť subjektmi oprávnenými podať kolektívnu žalobu s požadovaním majetkových nárokov informované vhodným spôsobom, t. j. primerane s upozornením, že rozhodnutie o žalobnom petite je na rozhodnutí súdu. To súvisí aj s ustanovením dôkladných predpokladov pre subjekty oprávnené žalovať v mene dotknutých osôb. Významnou poistkou proti bezdôvodnému podávaniu kolektívnych žalôb a poškodeniu dobrej povesti žalovaného je princíp platiaci pri náhrade trov konania, a to, že trovy nahrádza ten, kto spor prehral. Zavedenie komplexnej úpravy kolektívnej ochrany práv spotrebiteľov môže byť aj pre podnikateľov prínosné, a to z toho pohľadu, že môže výrazným spôsobom napomôcť k očisteniu trhu od nezákonných praktík a protiprávnych úkonov, a teda, že nepoctiví

⁶³ ŠIRICOVÁ, L. Aktuálny trend procesnoprávnej úpravy zodpovednosti za škodu: kolektívne presadzovanie. In *Výbrané otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú nesprávnym profesijným postupom*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 52. Dostupné na internete: http://www.upjs.sk/public/media/1084/Zbornik_11.pdf.

⁶⁴ Vznesené pripomienky v rámci medzirezortného pripomienkového konania. [online], 2016, [cit. 24. 11. 2016], s. 28. Dostupné na internete: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>.

⁶⁵ Správa o vyhodnotení efektívnosti a účinnosti kolektívnych nápravných mechanizmov v Európskej únii (s. 5). Pozri CIVIC CONSULTING, OXFORD ECONOMICS: Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union. Final report. Part I: Main Report, [online], 2008, [cit. 19. 11. 2016]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreportevaluationstudy-part1-final2008-11-26.pdf. Na túto správu a na neexistenciu neprimeraných hospodárskych dôsledkov odkazuje aj Európsky parlament v uznesení z 2. februára 2012 o smerovaní k jednotnému európskemu prístupu v oblasti kolektívneho uplatňovania nárokov na nápravu.

⁶⁶ CSACH, K. in ŠTEVČEK, M. *Občiansky zákonník I. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 114. Pozri tiež FEKETE, I. *Občiansky zákonník. Veľký komentár*. 1. zväzok. 2. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015, s. 198.

podnikatelia nebudú dosahovať zisk na úkor poctivých podnikateľov. Je otázne, voči komu by mohol podnikateľ uplatniť nároky vyplývajúce zo zásahu do dobrej povesti právnickej osoby, keďže zodpovedným a pasívne legitimovaným subjektom je v týchto prípadoch ten, kto neoprávnene zasiahol do tejto dobrej povesti. Ak ide o konanie žalujúceho subjektu, ktorý koná vo vlastnom mene, bude zodpovedným on, ak tento subjekt koná v mene dotknutých subjektov, ide o osobitný konštrukt, keď je v konaní o kolektívnej žalobe aktívne legitimovaným (žalobcom) práve tento subjekt, ale zároveň nekoná vo vlastnom mene, ale v mene dotknutých osôb. Ak by daný subjekt informoval dotknuté osoby, v mene ktorých koná, neprimeraným spôsobom, a výnimočne by teda zasiahol do dobrej povesti právnickej osoby, žalovaný by mohol postupovať podľa Občianskeho zákonníka⁶⁷ práve voči tomuto žalujúcemu subjektu. Avšak v prípade dôkladnej úpravy konania o kolektívnych žalobách nie je dôvod obávať sa poškodenia dobrej povesti žalovaného, t. j. **v prípade ustanovenia poisťiek proti zneužitiu takýchto konaní (vysoké požiadavky pre žalujúci subjekt, systém *opt-in, loser pays principle*) nie je dôvod obávať sa neoprávneného poškodenia dobrej povesti žalovanej právnickej osoby** a ak by výnimočne k takejto situácii došlo, nie je dôvod nepoužiť § 19b Občianskeho zákonníka o ochrane dobrej povesti právnickej osoby, resp. § 11 o ochrane osobnosti fyzickej osoby podnikateľa. Tieto prípady však treba vykladať reštriktívne.

9. Pripustenie kolektívnej žaloby súdom

Špecifikom konaní o kolektívnych žalobách je, že sa rozdeľujú na viaceré fázy.⁶⁸ V prípade kolektívnej ochrany práv býva zvyčajné, že **pred meritórnym prejednaním veci súd posudzuje splnenie špecifických procesných podmienok**. Balarin a Tichý medzi tieto špecifické podmienky konania zahrňujú dostatočné množstvo členov skupiny (*numerosity*); skutočnosť, že nároky členov skupiny sú v podstatnom ohľade založené na rovnakých skutkových alebo právnych otázkach (*commonality*); kolektívne konanie predstavuje najvhodnejší spôsob rozhodovania o uplatnených nárokoch (*superiority*) a napokon, že konanie o kolektívnej žalobe má byť procesne zvládnuteľné (*manageability*).⁶⁹

Konanie o kolektívnej žalobe je namieste tam, kde individuálne uplatňovanie práv nie je účelné, mala by tu teda byť zohľadňovaná **zásada subsidiarity kolektívneho procesu** vo vzťahu k individuálnemu uplatňovaniu práv. Taktiež musí existovať **dostatočná miera homogenity žalovaných nárokov**, aby bolo možné vec prejednať. Ako ďalšia nám tu vyvstáva otázka, aký má byť **minimálny počet členov dotknutej spotrebiteľskej skupiny**. V prípade ochrany kolektívnych práv pôjde o prípady, keď sa konanie podnikateľa bude dotýkať každého potenciálneho spotrebiteľa, nemusí ísť teda o preukázanie kon-

⁶⁷ Zákon č. 40P/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení.

⁶⁸ SMOLÍK, P. Hromadné žaloby: súčasnosť a výhľady české právni úpravy. Právní fórum, 2006, roč. 5, č. 11.

⁶⁹ BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesních práv v ČR: sen či skutečnost? (návrh právní úpravy a jeho odůvodnění). [online], 2013, [cit. 27. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>.

krétného dotknutého spotrebiteľa, to však neznamená, že žalobca nebude môcť poskytnúť súdu informácie o konkrétnych dotknutých spotrebiteľoch.⁷⁰ V prípade kolektívnej ochrany práv bude nutné, aby žalobca predložil súdu aspoň približný počet dotknutých spotrebiteľov, pričom treba uvažovať o preukázaní určeného minimálneho počtu pred rozhodnutím súdu o pripustení žaloby.⁷¹ Na druhej strane, v prípadoch extrémne vysokého počtu členov skupiny môže dôjsť k nespĺneniu požiadavky procesnej zvládnuteľnosti.

Výhodou tejto prvej fázy konania je, že sa **počas nej kolektívna žaloba po vecnej stránke neprejednáva a preskúmavajú sa „iba“ procesné podmienky konania**, a teda už v neskoršom štádiu, po často náročnom dokazovaní a prejednaní žaloby, nemôže byť konanie zastavené pre nedostatok procesných podmienok. Súd v tejto prvej fáze preskúma aj svoju príslušnosť na rozhodovanie a taktiež aj aktívnu legitímáciu žalobcu. V prípade nespĺnenia procesných podmienok súd uznesením žalobu nepripustí (resp. uznesením zastaví konanie), v opačnom prípade vydá uznesenie o pripustení žaloby (tzv. certifikačné, resp. autorizačné uznesenie, prípadne pokračuje ďalej v konaní aj bez vydania osobitného rozhodnutia). Na prejednanie procesných podmienok konania je možné nariadiť pojednávanie, pričom možno uvažovať o obligatornosti nariadenia takéhoto pojednávania, no každopádne by mal mať žalovaný vždy možnosť vyjadriť sa pred vydáním uznesenia o pripustení žaloby. Voči uzneseniu o pripustení, resp. nepripustení žaloby by mala byť daná možnosť opravného prostriedku. Predmetná prvá fáza konania je tiež poistkou proti zneužitiu systému. **Aj z čl. III bod 8 odporúčania o spoločných zásadách pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov vyplýva, že členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa v čo najskoršej fáze súdneho sporu zastavili veci, v prípade ktorých nie sú splnené podmienky ustanovené pre žaloby, resp. veci zjavne právne bezdôvodné.**

V rámci tejto fázy by mal mať súd tiež možnosť preskúmať dostatočné personálne, odborné a najmä finančné predpoklady pre vedenie konania u žalobcu v prípadoch, ak je žalobcom súkromnoprávny subjekt.

Tiež tu vzniká otázka, ktorý súd bude príslušný rozhodovať o kolektívnych žalobách. Máme za to, že v podmienkach Slovenskej republiky je potrebné zvoliť obdobný prístup ako v prípade konania o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach v Civilnom sporovom poriadku,⁷² to znamená, že nielen o ochrane kolektívnych práv, ale aj o kolektívnej ochrane práv by mali v prvej inštancii rozhodovať osobitne určené krajské sudy, pričom o odvolaniach by rozhodoval Najvyšší súd SR. Taktiež aj v iných krajinách je

⁷⁰ K tomu pozri SAFJAN, M., GORYWODA, L., JAŃCZUK, A. Taking Collective Interest of Consumers Seriously: A View from Poland. EUI Working Papers Law 2008/26. [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016], s. 19 – 20. Dostupné na internete: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1330909.

⁷¹ Balarin s Tichým hovoria aspoň o desiatich členoch. Pozri § 24a paragrafového znenia návrhu zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení.

⁷² Podľa § 31 Civilného sporového poriadku: „Na konanie v sporoch z abstraktnej kontroly v spotrebiteľských veciach je príslušný: a) Krajský súd v Bratislave pre obvody Krajského súdu v Bratislave, Krajského súdu v Trnave a Krajského súdu v Nitre, b) Krajský súd v Banskej Bystrici pre obvody Krajského súdu v Banskej Bystrici, Krajského súdu v Žiline a Krajského súdu v Trenčíne, c) Krajský súd v Košiciach pre obvody Krajského súdu v Košiciach a Krajského súdu v Prešove.“

obvyklé, že sú **určené konkrétne súdy na prejednávanie vecí v kolektívnom procese**, a to z dôvodu výhody vytvorenia stálej rozhodovacej činnosti.⁷³

10. Záver

V predložennom príspevku bolo naším cieľom čitateľovi poskytnúť obraz kolektívneho procesu a jeho základných podmienok konania, keďže ide o problematiku, ktorá nie je v našom právnom prostredí ustálená a v mnohých otázkach je v rozpore s našimi zaužívanými spôsobmi právneho myslenia. Treba rozlišovať medzi súčasnými kolektívnymi mechanizmami nápravy zakotvenými už v súčasnosti v slovenskom právnom poriadku (kolektívne zdržovacie žaloby) a možnou budúcou právnou úpravou spojenou s požadovaním majetkových nárokov. V tomto smere sme sa pokúsili predložiť riešenia *de lege ferenda* pre slovenského zákonodarcu. Podľa nášho názoru, v prípade slovenského prostredia by mala byť aktívna legitímácia priznaná len konkrétne určeným orgánom verejnej moci s jasným rozdelením ich kompetencií v záujme predchádzania kompetenčných konfliktov, prípadne vytvorením osobitného orgánu typu spotrebiteľského ombudsmana; vhodné je vychádzať zo systému *opt-in* s možnosťou využitia systému *opt-out* v prípade tých najnižších majetkových nárokov; a súd by mal v prvej fáze konania rozhodovať o základných podmienkach konania.

Literatúra

Komentáre

FEKETE, I. Občiansky zákonník. Veľký komentár. 1. zväzok. 2. vyd. Bratislava : Eurokódex, 2015, 816 s.
ŠTEVČEK, M. Občiansky zákonník I. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2015, 1586 s.

Články v časopisoch

MICKLITZ, H. W. Potrebujú spotrebiteľia a obchodníci novú architektúru spotrebiteľského práva? Podnet na zamyslenie (preklad M. Jurčová). Právny obzor, 2015, roč. 98, č. 3, s. 285 – 302
SMOLÍK, P. Hromadné žaloby: súčasnosť a výhľady české právni úpravy. Právni fórum, 2006, roč. 5, č. 11
WINTEROVÁ, A. Hromadné žaloby (procesualistický pohľad). Bulletin advokacie, 2008, roč. 15, č. 10, s. 21 – 27
ZIMA, P. Skupinové žaloby a české právo. Právni fórum, 2007, roč. 4, č. 3

Články v zborníkoch

CSACH, K. Ochranné združenia spotrebiteľov a podnikateľov ako kolektívne mechanizmy presadzovania práva v SR. In Regulace, deregulace, autoregulace. Brno : Masarykova univerzita, 2007, s. 140 – 158
STRAKA, P. Vymožitelnost' spotrebiteľského práva. In Vymožitelnost' práva v Slovenskej republike. Pezinok : Justičná akadémia SR, 2010, s. 135 – 172
ŠIRICOVÁ, L. Aktuálny trend procesnoprávnej úpravy zodpovednosti za škodu: kolektívne presadzovanie. In Vybrané otázky zodpovednosti za škodu spôsobenú nesprávnym profesijným postupom. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010, s. 49 – 64

⁷³ Napríklad v Holandsku je takýmto súdom Odvolací súd v Amsterdame, ktorý rozhoduje v prvej inštancii pre oblasť celého Holandska. LOOS, M. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report The Netherlands, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016], s. 3. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/nl-country-report-final.pdf. Pozri aj SMOLÍK, P. Hromadné žaloby: súčasnosť a výhľady české právni úpravy. Právni fórum, 2006, roč. 5, č. 11.

Články z online časopisov, štúdie

- BALARIN, J., TICHÝ, L. Kolektívni ochrana procesných práv v ČR: sen či skutočnosť? (návrh právni úpravy a jeho odôvodnení). [online], 2013, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduvodneni>>
- CIVIC CONSULTING, OXFORD ECONOMICS: Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union. Final report. Part I: Main Report, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/finalreportevaluation-study-part1-final2008-11-26.pdf>
- CSACH, K. Keď dvaja robia to isté... [online], 2012, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.lexforum.cz/417>>
- KARSTEN, J.: Study on the application of Directive 2009/22/EC on injunctions for the protection of consumers' interests (former Directive 98/27/EC). Final report, [online], 2011, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/consumers/enforcement/documents/study_on_injunctions_directive_final_report-18_12_2011_en.pdf>
- LOOS, M. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report The Netherlands, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/nl-country-report-final.pdf>
- PALLA, T. Potreba hromadných žalob ve spotrebiteľských sporech. [online], 2009, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/potreba-hromadnych-zalob-ve-spotrebitejskych-sporech-56464.html>>
- PERSSON, A. H. Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanisms in the European Union – country report Sweden, [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/consumers/archive/redress_cons/sv-country-report-final.pdf>
- SAFJAN, M., GORYWODA, L., JAŇCZUK, A. Taking Collective Interest of Consumers Seriously: A View from Poland. EUI Working Papers Law 2008/26. [online], 2008, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1330909>

Ďalšie zdroje

- Akčný plán pre spotrebiteľskú politiku 1999-2001. COM (1998) 696
- BALARIN, J., TICHÝ, L. Paragrafový návrh zákona o skupinovom občianskom súdnom řízení [online], 2013, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kolektivni-ochrana-procesnich-prav-v-cr-sen-ci-skutecnost-navrh-pravni-upravy-a-jeho-oduv>>
- Návrh Legislatívneho zámeru Spotrebiteľského zákonníka. [online], 2016, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>>
- Návrh Stratégie spotrebiteľskej politiky Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020 schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 502/2014, [online], 2014, [cit. 24. 11. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.economy.gov.sk/strategie-spotrebitejskej-politiky-slovenskej-republiky-na-roky-2014---2020/137628s>>
- OECD Workshop on consumer dispute resolution and redress in the global marketplace. [online], 2005, [cit. 7. 11. 2016]. Dostupné na: <<http://www.oecd.org/internet/consumer/34699496.pdf>>
- Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov „Smerom k európskemu horizontálnemu rámcu pre kolektívne uplatňovanie nárokov na nápravu“. KOM (2013) 401
- Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu a európskemu hospodárskemu a sociálnemu Výboru - Stratégia spotrebiteľskej politiky EÚ 2007 – 2013 - posilniť postavenie spotrebiteľov, zlepšiť ich spokojnosť, účinne ich chrániť. KOM (2007) 99
- Uznesenie Európskeho parlamentu z 2. februára 2012 o smerovaní k jednotnému európskemu prístupu v oblasti kolektívneho uplatňovania nárokov na nápravu. 2011/2089(INI)
- Vznesené pripomienky v rámci medzirezortného pripomienkového konania. [online], 2016, [cit. 1. 12. 2016]. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2016/925>>
- Zelená kniha o kolektívnom uplatňovaní nárokov spotrebiteľov na nápravu. KOM (2008) 794
- Zelená kniha o prístupe spotrebiteľov k spravodlivosti a urovnaniu spotrebiteľských sporov v rámci jednotného trhu. COM (93) 576

THEORETICAL REVIEW FOR ISSUES OF STATE AND LAW

CONTENTS

Articles

- Slezáková, A.: The evolution of enactment leading to an integration of the regulation of financial intermediation and financial advisory 99
- Števíček, M. – Kotřecová, A.: How good to know the rules or the security measures for the analytical legal Epistemology 115
- Kanzelsberger, J.: Locus standi of the Ombudsman in the Constitutional Court SR case law 131
- Jurčová, M. – Novotná, M. – Adamová, Z. – Dobrovodský, R.: Online purchase contracts and purchase of digital contents – reflections on a new regulation 143

Law and Consumer

- Maslák, M.: Collective actions in consumer cases – terra incognita in The Slovak Republic? Collective actions and procedural requirements – Part I 162

A Centenary of Právny obzor

- Ovečková, O.: Právnícká jednota na Slovensku – the continuator and enhancer 183

From Scientific Life

- Vozár, J.: Twenty-five years of the existence of the Constitutional Court of CSFR 188
- Kučerová, D. – Lukáčiková, P. – Martišková, M.: Autumn School of Law 2016 (report from the event) 190

Reviews and Annotations

- Bejček J.: Freedom of Contract and Protection of a Weaker Businessman (O. Ovečková) 193
- Proceedings from the scientific conference: “Legal Regulation of Administrative Punishment” (K. Tóthová) 197
- Colotka, P. – Káčer, M. – Berdiová, L.: Legal Philosophy of the Twentieth Century (A. Brösl) 21